

Perscontacten in civiele zaken

F.A.W. Bannier

advocaat en hoogleraar advocatuur te Amsterdam

Onlangs berispte het Hof van Discipline een civiel advocaat die de pers informatie gaf over een zaak terwijl de cliënt, althans de huidige bestuurders van de betrokken vennootschap, daarvoor geen toestemming had(den) gegeven. 'Dat het belang van de cliënt de enige leidraad moet zijn, mag wel eens duidelijk worden gezegd in een tijd waarin de pers een grote belangstelling heeft voor de advocatuur.'

Contacten tussen advocaten en de pers¹ komen vooral voor in strafzaken. In civiele zaken minder, maar we zien deze contacten ook daar van tijd tot tijd. Te denken valt bijvoorbeeld aan kort gedingen waarbij bekende Nederlanders betrokken zijn. In strafzaken komt het voor dat contact met de pers gezocht wordt in het kader van de verdedigingsstrategie. De bekende kwestie van het dossier dat aan de pers ter inzage werd gegeven in de zaak van 'Het meisje van Nulde' is een voor de hand liggend voorbeeld. Daarover heeft de tuchtrechter zich uitgesproken. Over perscontacten in civiele zaken is onlangs een uitspraak gevallen van de Raad van Discipline in Den Haag en in hoger beroep het Hof van Discipline, die enige aandacht verdient. Zeer kort samengevat (en met voorbijgaan aan een aantal andere feiten en aspecten) ging het om de volgende feiten.

De in advocatenkringen niet onbekende journalist Micha Kat heeft onlangs een boek gepubliceerd, *Topadvocatuur. In de keuken van de civiele rechtspraak*, waarin tien zaken beschreven worden die op verschillende gebieden van de civiele praktijk betrekking hebben. In een van die verhalen speelt mr. X een rol, als de advocaat die in die zaak was opgetreden en die door de journalist als verschaffer van informatie wordt aangehaald. Een van de bij de besproken zaak betrokken vennootschappen – die ik hierna met 'de vennootschap' zal aanduiden – en twee bij die vennootschap betrokkenen, meenden dat het mr. X niet vrij stond om zijn medewerking aan de publicatie te verlenen en dat hij informatie had verstrekt die hij niet had mogen vrijgeven. Zij dienden een aantal klachten in.

Mr. X voerde een aantal verweren aan. Erkennend dat hij inderdaad met de journalist gesproken had, zei hij dat alleen informatie verstrekt was die al via perspublicaties bekend was dan wel in openbaar uitgesproken rechterlijke uitspraken was neergelegd. Bovendien werd gesteld dat mr. X in de periode waarover gesproken was vooral met bepaalde, andere, betrokkenen bij de vennootschap contact onderhield en zijn informatie van hen gekregen had. Die personen – ik zal ze 'de Heren Q' noemen – waren niet meer bij de vennootschap betrokken maar in de bewuste periode en ook nog daarna ook zelf cliënten van mr. X. De Heren Q waren dus vertegenwoordigers van de vennootschap geweest maar ook zelfstandig door mr. X geadviseerd. Vast stond dat met de vennootschap zelf geen contact was geweest over de contacten met Micha Kat.

GEEN EXCUUS

De Raad van Discipline plaatste de beoordeling uitdrukkelijk in het licht van Gedragsregel 10: 'Bij het beantwoorden van vragen van publiciteitsmedia of het anderszins verlenen van medewerking aan publiciteit omtrent een zaak, die bij hem in behandeling is of geweest is, dient de advocaat het belang van de cliënt en de ten opzichte van hem in acht te nemen zorgvuldigheid voorop te stellen. Hij verleent die medewerking niet tegen de kennelijke wil van de cliënt.'

De Raad citeert de tekst van de Gedragsregel letterlijk; het Hof van Discipline doet dit niet expliciet maar aangenomen mag worden, dat de uitspraak van het hof ook in het licht van deze Gedragsregel gelezen moet worden.

In de uitspraken van raad en hof komen uiteraard alle klachtonderdelen aan de orde.² Voor dit moment gaat het mij om de uitspraak voorzover deze zegt dat het feit dat de informatie verkregen werd van de Heren Q, die later hun banden met de vennootschap verbraken en die ook zelfstandig cliënt waren van mr. X, geen excuus opleverde. Mr. X had zich moeten verstaan met de vennootschap zelf, wier advocaat mr. X was in de periode waarover het verhaal ging. Ook het feit dat de feiten al via eerdere perspublicaties en in rechterlijke uitspraken bekend geworden waren, hielp niet. Mr. X wist – dat was al vastgesteld – dat de vennootschap geen publiciteit wenste. Nu aan mededelingen van mr. X als voormalig advocaat van de vennootschap bijzondere betekenis had kunnen worden toegekend, had hij zich van medewerking aan de publicatie moeten onthouden. Hierbij mag vermoedelijk ook gelezen worden: zonder toestemming van de voormalige cliënt.

GEWENST DOOR CLIËNT?

Mr. X had de informatie over de periode, waarover het in de publicatie ging, gekregen van de Heren Q, toentertijd namens de vennootschap sprekend. De informatie was dus van de klagende vennootschap zelf afkomstig. Dat was niet voldoende om te mogen aannemen dat mr. X ook later nog over die informatie met derden mocht spreken. We nemen maar aan dat de Heren Q het met de

publicatie eens waren, maar heel erg relevant is dit niet nu zij in elk geval niet klaagden. Mr. X had *op het moment* van de perscontacten met de voormalige cliënt contact moeten opnemen om zich ervan te vergewissen dat deze zich met de medewerking aan de publicatie kon verenigen. Dit lijkt mij geheel in lijn te zijn met Gedragsregel 10. Die regel lees ik als te zijn gebaseerd op de eerste deelnorm van artikel 46 Advocatenwet.

In deze bepaling wordt gezegd dat de advocaat tuchtrechtelijk aangesproken kan worden ter zake van de zorg die hij behoort te betrachten ten opzichte van degenen wier belangen hij behartigt of behoort te behartigen. Het meewerken aan publiciteit behoort nooit gericht te zijn op publiciteit voor de advocaat zelf maar moet altijd dienstbaar gesteld worden aan het belang van de cliënt. Natuurlijk kan een advocaat ook wel eens in de pers komen los van een actuele zaak. De

dingsplicht. Dat deze plicht bij perscontacten een belangrijke rol speelt, behoeft geen toelichting. Hoe kun je de geheimhoudingsplicht grondiger schenden dan door geheim te houden gegevens aan de pers mee te delen? Gedragsregel 10 stelt aan perscontacten de belangrijke voorwaarde van het contact met en consent van de cliënt. Dat vangt een probleem met de geheimhoudingsplicht tot op zekere hoogte op. Maar niet alle problemen. De geheimhoudingsplicht is een plicht, en het verschoningsrecht een recht, van de advocaat en niet van de cliënt.³ Wanneer de geheimhoudingsplicht in het geding komt, kan de advocaat zich er dus niet vanaf maken door zich te beroepen op de wens van de cliënt: als deze spreken goed vindt, moet de advocaat zich ook nog afvragen of er niet ook nog andere belangen in het spel zijn, zoals het belang van de advocatuur in een ruimer verband.

Bij de geheimhoudingsplicht is de wens van de cliënt niet doorslaggevend; de advocaat moet zich ook afvragen of er geen andere belangen in het spel zijn

advocaat die uitgenodigd wordt voor een interview omdat hij of zij interessant wordt gevonden los van een bepaalde zaak en meer als persoon zelf, kan met de pers spreken want dan komen er geen cliëntenzaken aan de orde (althans zou dat niet moeten gebeuren).

Wanneer het echter gaat om publiciteit die met een zaak of een cliënt verbonden is staat het belang van de cliënt voorop. De advocaat moet zich er dan rekenschap van geven of met de publiciteit dat belang gediend is, maar nog veel meer, of de cliënt die publiciteit wenst. Op die mate van zorg heeft de cliënt recht en die basisregel van artikel 46 wordt in Gedragsregel 10 uitgewerkt.

Dan is er natuurlijk ook nog een andere grondregel in het spel, zij het dat deze niet in de Advocatenwet is neergelegd maar wel in de Gedragsregels (regel 6): de geheimhou-

NIET VREEMD

Terug naar het geval van mr. X. Hij meende te kunnen spreken omdat de informatie ten eerste van de cliënt zelf afkomstig was en verder reeds via de pers en openbare rechterlijke uitspraken gemeengoed geworden was. Hij stelde door het gesprek met Kat slechts ordening te hebben willen aanbrengen in die publieke feiten. Ik laat in het midden of het, in het boek van Kat aan mr. X in de mond gelegde, de indruk van uitsluitend ordenend optreden ondersteunt, want de inhoud van het hoofdstuk uit het boek stond niet in deze zin ter discussie.

Ik zou mij kunnen voorstellen dat een advocaat die geconfronteerd wordt met een naderende perspublicatie, die er duidelijk naast zit, wel eens goed werk zou kunnen doen door de nodige correcties te suggereren. De Raad van Discipline – het hof kwam hier niet aan toe – achtte het ordeningselement

Ook voor publiciteit waarin de kantoren trots hun betrokkenheid bij grote transacties vermelden, moet toestemming van de cliënt zijn verkregen

niet relevant: 'Tenminste had het op de weg van verweerder gelegen om met zijn voormalige cliënt in overleg te treden op welke wijze en tot hoever een en ander [namelijk dat ordenen, FAWB] zou kunnen geschieden'. In deze bewoordingen is deze overweging mij iets te absoluut. Er kunnen gevallen zijn, waarin ingrijpen op eigen gezag van de advocaat zó verstandig is, dat daar tuchtrechtelijk niets op aan te merken is, zelfs als het door Gedragsregel 10 voorgeschreven raadplegen van de cliënt niet plaatsvond. De tuchtrechter legt dus de nadruk op het deel van de regel, dat zegt, dat perscontacten uit den boze zijn tegen de wil van de cliënt.

Mr. X lijkt te hebben aangevoerd dat hij de toestemming van de cliënt impliciet had verkregen omdat hij zijn kennis aan de Heren Q ontleende, die toen namens de vennootschap mochten spreken. Ik kan echter niets vreemds zien in de gedachtegang dat de vennootschap niet blijvend vereenzelvigd mag worden met een voormalig bestuur. De vraag of publiciteit gewenst wordt kan niet beoordeeld worden naar de inzichten van het moment dat de feiten zich in het verleden én onder een andere directie voordeden, maar moet worden afgemeten aan de omstandigheden van het moment waarop de publiciteit gezocht wordt. Daartussen kan wel eens een groot verschil liggen. In de uitspraak in hoger beroep wordt dit meer geprofileerd en wordt door het hof opgemerkt dat de vennootschap, onder haar nieuwe directie, te kennen had gegeven geen publiciteit te wensen.

ALGEMEEN BEKEND

Ik heb dus een vraagteken geplaatst bij de absolute van het verbod om ook bij eenvoudige maar zinvolle correcties (mits in het belang van de cliënt!) met de pers te spreken. Maar als van die door mij gewenste beperkte vrijheid geen gebruik gemaakt kan worden, dient met de cliënt overlegd te worden. De Gedragsregel is duidelijk en begrijpelijk. De cliënt moet dan in staat gesteld worden een beslissing te nemen met inachtneming van alle omstandigheden van het moment waarop publiciteit zich kan voordoen. Irrelevant is of de te publiceren gegevens al in het publieke domein verkeren.

Is deze laatste toevoeging gewenst? Moet de advocaat verboden worden zich in de pers uit te laten over zaken die al algemeen bekend zijn? Ik ben geneigd het met de tuchtrechter eens te zijn. Het gaat tenslotte altijd om iets wat de cliënt aangaat. Het belang van die cliënt staat voorop en niet dat van de advocaat (vgl. Gedragsregel 5). Het is juist om de cliënt te laten beslissen of publiciteit met zijn eigen betrokkenheid gewenst wordt of dat die, vermoedelijk onafwendbare, publiciteit maar passief ondergaan moet

spraak valt op te maken). Overigens kan ik mij wel voorstellen dat feiten dermate openbaar zijn dat een advocaat ze los van zaak en cliënt zou kunnen zien en er dan over zou mogen spreken. Voor die nuance biedt de uitspraak geen ruimte en ik vraag mij af of dit niet te absoluut geoordeeld is.

LESSEN

Zijn uit deze uitspraak lessen te leren voor de praktijk? Het minst wat hierop gezegd kan worden is dat de advocaat zich zeer goed

worden. Het is goed denkbaar dat de advocaat daar een verstandig advies over kan geven maar dat moet dan in gezamenlijk overleg uitgemaakt worden.

Opvalt, dat het hof hierbij ook nog overweegt dat aan uitlatingen van mr. X, als voormalig advocaat van de vennootschap bijzondere betekenis kan worden toegekend. Ik zou denken, dat dit het geval kan, maar niet hoeft te zijn. Het moet wel een overweging zijn waar de advocaat rekening mee houdt voor hij beslist aan publiciteit mee te werken, en van dit laatste was in de onderhavige zaak niet gebleken (voorzover uit de uit-

rekenschap moet geven van wat hij doet dan wel mag doen, als hij door de pers benaderd wordt. De inhoud van Gedragsregel 10 moet hem helder voor ogen staan. Het belang van de cliënt moet de enige leidraad zijn. Dat mag wel eens duidelijk gezegd worden in een tijd waarin de pers een grote belangstelling heeft voor de advocatuur en deze graag kritisch volgt. Met die aandacht is niets mis. Integendeel, laat de advocatuur zich maar voortdurend realiseren dat zij een eigen plaats in de samenleving heeft en die ook moet kunnen en willen verantwoorden. Maar de zorg voor de cliënt is de maat waar-

aan het optreden in de pers wordt gemeten.

Dit kan betekenen dat een advocaat, die om commentaar gevraagd wordt na een kort geding, zijn overenthousiaste cliënt weerhoudt om met de pers te spreken als diens belang dit dicteert. Het betekent ook dat de advocaat altijd duidelijk voor ogen moet houden dat de directie en de vennootschap twee verschillende partijen kunnen zijn. En dat de mening van de vennootschap wel eens gewijzigd zou kunnen zijn wanneer de feiten zich vroeger hebben voorgedaan en al helemaal als ook nog eens de directie gewisseld is.

Een bijzonder en zeer actueel voorbeeld van publiciteit is te vinden in de speciaal op de advocatuur gerichte publicaties waarin de kantoren trots hun betrokkenheid bij grote

als regel gegeven zijn en soms zelfs stilzwijgend. Van klachten is mij in elk geval niets bekend.

PROCESTACTIEK

In de zaak van 'Het meisje van Nulde' werd publiciteit gebruikt om een bepaald beeld van de cliënt in de publieke opinie recht te zetten. Een actie dus met een procestactisch oogmerk. Kan dat ook in een civiele zaak? Ik denk dat het antwoord bevestigend is.

Wanneer men ervan uitgaat dat een zaak voor de pers aantrekkelijk is én dat de rechter – bijvoorbeeld de Voorzieningenrechter – de krant leest of televisie kijkt, is het zoeken van publiciteit voorstelbaar. Of het zin heeft is een andere vraag, waarover ik mij hier (gelukkig) niet hoeft uit te laten. De kans op

die een wederpartij liever niet, of in andere bewoordingen, in de krant terug zou lezen. Dan geldt de regel, dat de advocaat primair het belang van zijn eigen cliënt moet dienen en ten opzichte van de tegenpartij een grote mate van vrijheid heeft bij de wijze waarop de zaak behandeld wordt. Die vrijheid vindt zijn begrenzing daar waar onnodig grieven de dan wel onjuiste mededelingen worden gedaan.⁴

LOS VAN CLIËNT

Het is verheugend, dat de tuchtrechter zich eens heeft kunnen uitlaten over publiciteit in een civiele zaak. Met de uitspraak kan ik in vergaande mate meegaan. Ik denk wel dat zij op een enkel punt nog wel eens een beetje genuanceerd zou kunnen worden. In het bij-

transacties kunnen vermelden. Het zal meestal gaan om transacties die min of meer uitgebreid in de media openbaar zijn gemaakt. Onder Gedragsregel 10 zou dan echter toch ook in elk geval de toestemming van de cliënt verkregen moeten zijn. De uitspraak van Raad en Hof van Discipline laten geen ruimte voor twijfel. Overigens zal die

een confrontatie met de deken of zelfs de tuchtrechter bestaat ook dan. Niet zozeer als dat het geval was in die strafzaak. Daar werd het strafprocesdossier aan de journalist ter inzage gegeven. In civiele zaken is er niet een vergelijkbaar, naar zijn aard wat bijzonder en gevoelig, dossier. Er kunnen echter wel gegevens aan de pers worden doorgegeven,

zonder denk ik dan aan situaties waarin een redelijk denkend en handelend advocaat mag ingrijpen om correcties aan te brengen die zonder twijfel in het belang van de cliënt zijn en die waarin de feiten dermate openbaar geworden zijn dat zij een leven los van de individuele cliënt zijn gaan leven. ●

NOTEN

- 1 Hieronder versta ik zowel de schrijvende pers als radio en televisie, voor dit artikel.
- 2 Waarbij wel opvalt, dat sommige onderdelen pas bij het hof voor het eerst besproken worden en dus in één instantie worden afgedaan.
- 3 Vgl. HR 7 juni 1985, NJ 1986-174.

- 4 De hier weergegeven formulering is in velerlei vorm terug te vinden in de jurisprudentie van het Hof van Discipline, die nagelezen kan worden in *Het advocatentuchtrecht* van mr. S. Boekman, derde druk bewerkt door prof. mr. L.H.A.J.M. Quant en mr. D.H. Steenmetser-Bakker, p. 115v.